

AŞIRI UÇLARDA SİYASAL TUTUMLARA SAHİP ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAZI PSİKOLOJİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Uzm. Psk. Özgür GÜLDÜ

Ankara Üniversitesi Milli Piyango Öğrencievi

Prof. Dr. Ali DÖNMEZ

Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi

ÖZET

Bu araştırma aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutuma sahip üniversite öğrencileri arasında (n=147) makyavelianizm, sosyal sorumluluk, denetim odağı ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük bakımlarından farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bunların ölçümünde Makyavelianizm (Christie ve ark.,1969), Sosyal Sorumluluk (Berkowitz ve Lutterman, 1968), Denetim Odağı (Rotter, 1966) ve Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçekleri (Martin ve Westie, 1959) kullanılmıştır. Bulgular aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal yönelimler arasında ele alınan kişilik özellikleri bakımından bazı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Aşırı sağ siyasal yönelime sahip üniversite öğrencilerinin sosyal sorumluluk, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve makyavelianizm düzeyleri, aşırı sol siyasal yönelime sahip olanlarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca aşırı sağ ve merkez siyasal yönelime sahip öğrencilerin aşırı soldakilere göre daha dıştan denetimli oldukları görülmüştür. Merkez siyasal yönelime sahip öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeyleri de yine aşırı sol grubunkinden daha yüksektir.

Anahtar Sözcükler: Aşırı sağ, merkez, aşırı sol, üniversite öğrencisi, makyavelianizm, sosyal sorumluluk, denetim odağı, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük.

ABSTRACT

The objective of this study was to determine whether there were differences among extreme right, centre and extreme left oriented students in terms of machiavellianism, social responsibility, locus of control and intolerance of ambiguity. The following scales were used to measure these variables respectively; Machiavellianism (Christie and others, 1969), Social Responsibility (Berkowitz ve Lutterman, 1968), Locus of Control (Rotter, 1966) and Intolerance of Ambiguity (Martin ve Westie, 1959). All of these scales were administered to 150 university students of whom 50 represented extreme right, 50 extreme left and remaining 50 central political orientations. Data gathered with these scales were analyzed. The results showed that there were some differences between the subject groups in terms of the constructs at hand. Social responsibility, intolerance of ambiguity and machiavellianism levels of the extreme right group were higher than those of the extreme left. Furthermore extreme right and centre oriented students were more external than those with extreme left political orientation.

Key Words : Extreme right, centre, extreme left, university students, machiavellianism, social responsibility, locus of control, intolerance of ambiguity.

GİRİŞ

1960'lı yıllardan başlayarak dünyada daha fazla etkili olmaya başlayan sağ ve sol siyasal görüşler, bireyler tarafından siyasal düşünce, eylem, olay ve nesnelere tanımlamaktan çok değerlendirmede kullanılan nitelikleri betimlemektedir (Langford,1991). Inglehart (1985), sağ ve sol siyasal görüş ya da yönelim deyimleriyle ilgili normatif değerlendirmelerin kesin olmadığına, insanların siyasal anlamda sağdan ve soldan farklı şeyler anlayabildiğine, dahası bu sözcüklerin sosyal temellerinin ve anlamlarının zamanla değişebildiğine işaret etmektedir. Lapance'a (1981) göre de sağ-sol boyutu, siyasetin konusu değiştiğinde yeni siyasal olay ve nesnelere ilişkili hale gelebilmektedir (Akt. Langford, 1991).

Braungart 1966 ve 1967 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde inanç yapılarını ortaya çıkarmak amacı ile dört değişik siyasal gruptaki öğrencilerden (Demokratik Toplumcular-DT, Özgürlükçü Gençlik-ÖG, Genç Demokratlar-GD ve Genç Cumhuriyetçiler-GC) içinde buldukları zamanla, 2000 yılı arasında Amerika Birleşik Devletlerinin gelişimine ilişkin görüşlerini bir makalede anlatmalarını istemiştir. Makalelerin içerikleri üç yargıcı tarafından çözümlenmiş ve sonuçta Braungart (1986) dört farklı siyasal öğrenci grubundan gençlerin siyasal tutum ve davranışlarını X ve Y ordinatlarından yararlanarak kavramsal bir model içinde sınıflandırmıştır. Bu kavramsal modelde, Y eksenini siyasal davranışın ılımlıdan aşırıya doğru sürekliliğini, X eksenini ise siyasal sol kanattan, siyasal sağ kanada doğru merkezden geçen siyasal sürekliliği göstermektedir. Bu analitik şema ile Braungart kavramsal boyutların temelini oluşturan ikili ilişkilerin (ılımlı-aşırı, sağ-sol) ikili kesişmelerine dayanan kuramsal bir model geliştirmiştir. Bu modelde dört siyasal yönelim ortaya çıkmaktadır: ılımlı sol, ılımlı sağ, aşırı sol ve aşırı sağ. Bu dört siyasal yönelimden her biri gençlerin siyasal tutumlarını anlamlı bir boyut üzerinde gösterip tanımlamaktadır.

Braungart (1986) ve Hastings'e (1995) göre, ılımlı sol gençlik, siyasal hedeflerini romantik hayallerle tehlikeye atmaz. Duverger'e göre (Akt. Tekeli, 1975) ılımlı sol siyasal görüş bireylerin toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamda ağırlıklarının artması gerektiğini savunmaktadır. Amaç eşitlikçi, toplumsal adaletçi bir sosyo-ekonomik modeli gerçekleştirmektir. Bunun için de vergi denetimi, sosyal güvenlik ve kültür gibi araçlar kullanılır. Zorunlu ve genel kurallara dönüştürmeksizin bazı ulusallaştırmalar yapılmalıdır ve bu ekonomik yaklaşım çerçevesinde piyasa mekanizmaları ve serbest ekonomi de reddedilmez (Tekeli, 1975; Pandey ve ark.,1982). Öte yandan ılımlı sol partilerin hemen hepsi aşırı sol ve ılımlı sağ siyasal tutumlar arasında bir tercihe zorlandıklarında aşırı sol yerine, ılımlı sağ tercih etmektedirler (Braungart, 1986).

ılımlı sağın destekçileri ise muhafazakar yapıya sahip kurumların devamından ve statükoyu korumaktan yanadırlar. Hedeflerini gerçekleştirmek için uygulayacakları ilkeler konusunda demokratik gelenekler içinde uzlaşmaya isteklidirler (Braungart, 1986). Braungart (1986), Braithwaite (1994) ve Hastings'e (1995) göre ılımlı sağ ve ılımlı sol siyasal görüşlere mensup gençler toplumun yararına olacak siyasal atılımların gerçekleştirilmesi, sosyal adalet, seçimler, dünyada gerginliklerin azaltılması ve teknolojik gelişimle ilgilenirler. Toplumda büyük yapısal değişimlerin olacağını kabul ederek, geleceğe mantıksal ve doğal bir sonuç, gelişme ya da şimdinin devamı olarak bakarlar. Her iki siyasal görüş de devletçiliği reddederek özel sektörün önemini vurgular, nükleer savaş ve III. Dünya savaşı olasılığından korkar.

Uzunca bir süredir **siyasal ılımlılığ**ı tanımlamak (ya da yeniden tanımlamak) için süre giden bir çaba vardır. Çoğu kişi siyasal olarak kendisini merkezde gördüğünden, bu kendi kendini kmlikleme bir çok kişinin siyasal sorunlara ilişkin algıları için bir bağlanma noktası olarak işlev görmektedir. Son yıllarda, tutucu siyasetçiler liberal sözcüğünün anlamını birçok insan için "köktenci"ye çevirmede büyük ölçüde başarılı olmuşlardır. Liberal siyasetçiler arasında kendilerini **liberal** olarak tanımlamaktan kaçınanların oranı giderek artmaktadır (Milburn, 1991). Voerman ve

Lucarde (1992) ve Rosseel (1993), aşırı siyasal tutumları, süregelen yönetimi sorgulayan, yürürlükteki siyasal sisteme ideolojik muhalefet olarak tanımlamışlardır. Yürürlükteki anayasayı kabul etseler bile, aşırı sağ da, aşırı sol da süregelen siyasal kültürü ve parti sistemini reddeder; iktidar ve muhalefet partilerini halkı yeterince temsil etmemekle suçlar. Braungart (1986) ve Westie ve Niedermayer'e (1992) göre her iki siyasal yönelim de (aşırı sağ ve aşırı sol) şimdiyle ilgilerini kesmek ve gerçekliği aşmak amacındadır. Kategorik olarak diğer ılımlı ve aşırı siyasal bakış açılarını reddederler ve hedeflerini gerçekleştirmek için geleneksel toplumsal normlar içerisinde kalmaya isteksizdirler. Aşırı gençlik arasındaki kavramsal ve siyasal mesafe doğrusal bir boyut üzerinde sanıldığından çok daha yakındır.

Aşırı sol olarak tanımlanan siyasal görüşü destekleyenler kendilerinden farklı siyasal görüşleri destekleyen partileri bürokrasiyle ve sosyo-ekonomik çıkarlarla çok fazla ilgilenmekle suçlarlar (Voerman ve Lucarde,1992). Bu siyasal partilerden farklı olarak , amaçlarının toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında özel mülkiyetin ve sosyal sınıfların bulunmadığı bir yaşam düzeni kurmak olduğunu iddia etmektedirler. Halkın yaşam standardının yükseltilmesi, devlet baskısına son verilmesi ve halklar arasında kardeşliğin ve eşitliğin sağlanması, kültür düzeyinin yükseltilmesi, bireyin geliştirilmesi, yetenek ve becerilerinin artırılması ve bütün bunlar için uygun koşulların yaratılması da bu amaç içinde yer almaktadır. Aşırı sol gençlik amaçlarını gerçekleştirmede olası her aracı kullanmaya hazırdır. Bu görüşteki gençler geleceği ülküleştirildiklerinden şimdi ile ilgilerini kesmek eğilimindedirler. Sömürgeciliği ve emperyalizmi reddetmekte, totaliterizmden ve nükleer savaştan korkmakta, devrim ve gerilla ayaklanmalarıyla şimdiki sosyal ve siyasal düzeni bütünüyle değiştirmeyi umut etmektedirler (Braungart, 1986 ; Gaffie, Marchand ve Cassagnee,1997).

Aşırı soldan farklı olarak aşırı sağ destekleyenler sosyo-kültürel ve etnik sınıflarla ilgilenirler. Onlara göre devlet kozmopolit, entellektüel ve ateist olmuştur (Voerman ve Lucardie,1992). Geçmişe karşı aşırı bir özlem duyarlar, geçmişe geri dönmeye ve geçmişe sürdürmeye isteklidirler. İlkelerine ve düşüncelerine

sıkı sıkıya bağlıdır ve bunlardan asla vazgeçmezler. En büyük korkuları sosyalizm olan aşırı sağa mensup öğrenciler bütünüyle muhafazakar ilkelere dayanan yeni bir dünya düzeni planlarlar (Braungart, 1986 ; Gaffie, Marchand ve Cassagnee, 1997). Aşağıda siyasal tutumlarla kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler kısaca tartışılacaktır.

Siyasal Tutumlar ve Kişilik Özellikleri

Milburn'e (1991) göre, bireyler ister sağda, ister solda olsunlar aralarındaki ideolojik farklılıklar genellikle kişilikleri altında yatan farklılıkları yansıtır. Bu kişilik farklılıklarının büyük bölümü çocukluk toplumsallaşması ve özellikle de çocuk yetiştirme yöntemlerindeki farklılıklardan kaynaklanır. Ana-babaları tarafından kullanılan fiziksel ceza ve utandırmayı içeren sert toplumsallaştırma yöntemleri katılık, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve yetkencilikle belirginlik kazanan bir kişiliği beslemek eğilimindedir. Daha çok tutuculukla ilişkili olan bu kişilik özellikleri hem sağcılar ve hem de solcular arasında bulunabilir (Milburn, 1991).

Harold Laswell (1960), özellikle yaşamlarını siyaset üzerine kurmuş insanlarla ilgilenmiştir. Ona göre, siyaset üzerinde odaklaşan bireyler bunu bazı temel kişilik gereksinimlerini karşıladığı için yapmaktadırlar. Laswell uzunca bir süre güçlü bir biçimde varlığını sürdüren tutumların, kişiliğin kararlı ve duygusal olarak doyurucu bir çevre geliştirme gereksinimini yansıttığını ileri sürmektedir. McClosky de (1958) aşırı sağ siyasal görüşlere sahip bireylerin önemli bazı kişilik sorunlarının bulunduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, tutucular genellikle zeka düzeyleri düşük, düşmanca eğilimleri olan, katı ve zorlayıcı kişilerdir. Eksiklik ve zayıflıkları için insanları suçlamaya hazırdırlar, diğer insanlara yönelik katı algılama ve yargılamalarda bulunurlar. McClosky (1958), tutucuları psikolojik olarak iyi kaynaşmamış, kaygılı, kendilerini sık sık yetersiz olarak algılayan, aşırı suçluluk duyguları içinde, korktukları ya da sevmedikleri özellikleri başkalarına yansıtan kişiler olarak tanımlarken, solcuları sağcı ya da ortalama insandan daha zeki, yaratıcı, duygusal bakımdan kararlı ve ahlaksal

gelişim düzeyleri daha yüksek kişiler olarak tanımlamıştır. Adorno ve arkadaşlarına (1950) göre, yekteci kişilik, kişinin kendisinin ve diğerlerinin içtepi ve saldırganlıklarını kontrol yeteneklerine karşı bir güvensizlik, bütün durumlarda katı hiyerarşik otorite gereksinimi, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve bunun sonucu olarak da katı bir “ya siyahtır ya da beyaz” anlayışı ile belirginlik kazanmaktadır. Ayrıca bu kişilik yapısına sahip bireyler tutucu siyasal görüşlere sahip olmak ve sapkın gruplarla etnik azınlıklara karşı düşmanlık duyguları beslemek eğilimindedirler. Özetle yetkeci bir kişilikte güven gereksinimi, düzen ve hiyerarşik otorite arzusu ve çok dar bir topluluk anlayışı hakimdir (Akt. Milburn, 1991). Siyasal tutumlarla ilişkisi kurulabilecek ve kurulmuş kişilik özelliklerinden biri belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüktür. Aşağıda bu özellikle siyasal tutumlar arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük

Bu özelliğin başlangıçta aile-çocuk ilişkisinin doğasında yattığı düşünülmüş fakat çok geçmeden yetkeci kişilik sendromunda çok önemli olan önyargı kavramıyla bir bütünlük oluşturduğu ortaya çıkmıştır (Sidanius,1978). Budner (1962) belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğü belirsiz durumları tehdit kaynağı olarak algılama eğilimi olarak tanımlamıştır. Ona göre, belirsiz durumlar karmaşıklık, çözülmezlik ve olağan dışılık gibi özelliklerle kendini gösterir.

Martin ve Westie de (1959) bu kişilik özelliğine sahip kişileri karmaşık problemlere yalın çözümler bulmaya çalışan, kategorik düşünen ve katı özellikler gösteren kişiler olarak tanımlamışlardır. Kuramsal olarak tanrısal bir gücün varlığına inanmak, dinsel görevleri yerine getirmek, dinsel inançlara karşı dogmatizmi ve sansürçülüğü desteklemek gibi davranışlarla belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük arasında yüksek bir ilişki vardır (Robinson ve Shaver, 1973).

Sidanius (1978) ve Kyoiku'ya (1989) göre, aşırı sağ ve sol tutumlara sahip kişilerin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri, ılımlı sağ ve sol siyasal görüşlere sahip olanlarla karşılaştırıldığında daha yüksektir. Ayrıca aşırı sağ ve sol siyasal tutumlarla

sahip kişiler, ılımlı sol ve sağ siyasal tutumlara sahip olanlardan daha yekteci ve katı olmak eğilimindedirler. Kohn da (1974) muhafazakarları belirsizliğe karşı liberallerden daha hoşgörüsüz bulmuştur. Bu bulgu, Eysenck ve Coulter'ın (1972) aşırı sağcı kişilerin belirsizliğe karşı liberallerden daha hoşgörüsüz oldukları doğrultusundaki bulgularıyla da tutarlıdır. Ayrıca Eysenck ve Coulter (1972), hangi siyasal yönelime sahip olurlarsa olsunlar bir partiye üye olanların belirsizliğe karşı parti üyesi olmayanlardan daha hoşgörüsüz olduklarını ortaya koymuşlardır (Akt. Sidanius, 1978). Bir kişilik özelliğinin (kendine saygı ya da düşünme katılımı gibi) siyasal düşünce ve eylem üzerindeki etkisini araştıran kişilik özelliği kuramcılarında Eysenck (1954), Rokeach (1954, 1960) ve Tomkins'i (1964, 1987) sayabiliriz .

Eysenck değişik ülkelerde yaptığı çalışmalara dayalı olarak radikalizm / muhafazakarlık ve katı fikirlilik / esnek fikirlilik olarak adlandırılan iki bağımsız etmen ortaya çıkarmıştır (Eysenck, 1956a, 1956b). Eysenck'in İki Etmenli Tutum Yapısı Kuramına göre sağ/sol ideolojik farklılıklarından bağımsız olarak, aynı ideolojik yönelimi paylaşan bireyler arasında da toplumsal tutumlarına yansıyan bazı kişilik farklılıkları vardır. Eysenck'e göre, ideolojik yelpazenin zıt uçlarındaki bireyler arasında, örneğin katı fikirli sağcılarla, katı fikirli solcular arasında güçlü psikolojik yaklaşım benzerlikleri vardır. Aynı şekilde, aynı ideolojik görüşü paylaşan katı fikirli solcular ve esnek fikirli solcular arasında da, kişilik stili bakımından büyük farklar görülebilir (Milburn, 1991).

Rokeach (1954,1960) “değer çoğulculuğu” modeli ile sahip oldukları önemli değerler açısından insanların çok büyük farklılıklar gösterebildiklerine işaret etmiş ve bu önemli değerlere “uç değerler” adını vermiştir. Geliştirdiği değer çoğulculuğu modelindeki değerleri siyasal sistemlerin temel öğelerinden almıştır. Ona göre beş temel değer vardır: ulusal güvenlik, dünya barışı, eşitlik, güzel dünya ve özgürlük. Rokeach'a göre, hemen bütün siyasal sistemlerde farklı gruplar arasında güç ve ekonomik fırsatlar bakımından da ayrılıklar vardır. Bu nedenle, bir grup zaten kıt olan kaynaklar, üretim araçları ve/ya da iletişim araçları üzerinde

daha fazla kontrole sahip olacaktır. Daha güçlü olan böyle gruplar bu özgürlüklerini korumaya ya da arttırmaya çalışacaklardır. Daha güçsüz olan gruplar daha fazla eşitlik ve özgürlük için çalışacaklardır. Bu iki değer yani **özgürlük** ve **eşitlik** üzerine vurgular değişik siyasal ideolojilerin temelini oluşturmaktadır. Rokeach dört farklı siyasal ideolojinin (komünizm, sosyalizm, faşizm ve kapitalizm) tek bir sağ/sol boyutu üzerinde değil, **yüksekten düşüğe doğru eşitlik** ve **yüksekten düşüğe doğru özgürlük** olarak isimlendirilen iki boyutta değiştiğini savunmuştur. Bu görüşe göre, komünizm eşitlik üzerine çok fazla, özgürlük üzerine ise çok az vurgu yapar, kapitalizm özgürlüğe çok fazla değer verirken, eşitliğe daha az önem verir, sosyalizm hem eşitliğe, hem de özgürlüğe yüksek değer verir, faşizmde ise iki değer de önemi düşüktür (Milburn, 1991 ve Braithwaite, 1994).

Eysenck'in katı fikirlilik/esnek fikirlilik boyutuyla Rokeach'ın düşük özgürlük/yüksek özgürlük boyutu birbirlerine çok benzemektedir. Aynı şekilde, Rokeach'ın düşük eşitlik /yüksek eşitlik boyutuyla, Eysenck 'in diğer boyutu olan radikallik/muhafazakarlık boyutunun yansıttığı değerler de birbirine çok benzemektedir. Her iki model de aşırı sağ ve aşırı sol siyasal yönelimli bireylerin kişilik yapılarında benzerliklerin olabileceğini savunmaktadır (Milburn, 1991). McClosky ve Chong da (1985), sağ ve sol siyasal yönelime sahip bireylerin bir çok yönden birbirlerine benzediklerini ileri sürmüşlerdir. Her iki grup da karşı görüşlere tahammülsüz, yönetime yabancılaşmış ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzdürler.

Tomkins de (1965) değişik siyasal ideolojilerin farklı kişilik tiplerini kendilerine çektiklerini ileri sürmüştür. Ona göre, bir kişinin yetiştirilme biçiminin o kişinin siyasal inanç ve davranışları için önemli doğurguları vardır. Çocukluk deneyimleri, özellikle de aile içindeki deneyimler, bireylerin siyasal yönelimleri için temel oluştururlar. Tomkins'e göre, sol siyasal yönelime sahip bireyler olumlu duygulara daha çok tepki vermek eğilimindedirler. Bunun nedeni insancıl toplumsallaşmadır. Bu tür toplumsallaşma çocuğa bir birey olarak değer verir. Bu şekilde yetiştirilen kişiler daha çok bireylerin bağımsızlığı ve

insanların kendi başlarına değerli oldukları inancı üzerinde odaklaşacaklardır. Tersine kuralcı toplumsallaşmadan geçen sağ siyasal yönelime sahip insanlarsa olumsuz duygulara daha çok tepki vermek eğilimindedirler. Kuralcı toplumsallaşma daha çok kurallara uyma üzerinde duran çocuk yetiştirme yönteminin bir sonucudur. Çocukların acı ve duygusal deneyimlerinin farkına varılmasına ve gereklerinin yapılmasına izin vermeyen, cezacı ve utandırıcı olan bu yöntemle yetiştirilen çocuklar kişilik stillerinde ve siyasal inançlarında genellikle tutucudurlar. Birey yetişkinlikte bunun farkına varmazsa kendi çocuklarını da benzer biçimde ve benzer etkilerle yetiştirecektir. Toplumsal düzeyde, bu süreç sağ siyasal yönelime sahip bireylerin gelişimine katkıda bulunacaktır. Tomkins (1965) ayrıca ılımlı bireylerin daha çok, ana - babadan birinin kuralcı, diğerininse insancıl olduğu aile ortamlarından geldiklerini de ortaya koymuştur. İzleyen alt bölümde bu çalışmanın diğer bir değişkeni olan kendine saygı kısaca ele alınmıştır.

Kendine Saygı

Houston (1984), bireyin kendisini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli birisi olarak algılama derecesi olarak tanımlanabilen kendine saygı duygusu bakımında sağ ve sol siyasal yönelimler arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Ona göre, kendine saygı duygusu sağ ve sol siyasal yönelimleri ayırt edici bir özellik değildir. Houston'a göre kendine saygı duygusuyla yetkecilik ve dogmatizm arasında da anlamlı bir ilişki yoktur. Ancak irksal önyargı ve düşük kendine saygı duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ona göre bu önyargı kişilerin içinde buldukları sosyal çevre tarafından desteklenmektedir.

Milbrath ve Klein (1962), kendine saygı duygusu ile siyasal katılım arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Onlara göre, kendine saygı duygusu ile siyasal katılım arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Rosenberg'e (1962) göre de, kendine saygı duygusu düşük insanlar genel toplumsal olaylarla daha az ilgilenmekte ve siyasal tartışmalara daha az katılmaktadırlar. Bu çalışmada gençlerde siyasal tutumlarla arasındaki ilişkiye bakan diğer bir kişilik özelliği de denetim odağıdır. Aşağıda kısaca denetim odağı ve siyasal tutumlarla ilişkisi ele alınmıştır.

Denetim Odağı

Gore ve Rotter (1963) içten denetimlilerin siyasal ve toplumsal etkinliklere daha çok katılmak eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Blanchard ve Scarboro (1972), içten denetimlilerin daha liberal bir bakış açısına sahip olmak eğiliminde olduklarını ortaya koymuşlardır.

Siyasal olarak etkin bireylerin özelliklerinden bir çoğu Rotter'in içten denetimli olarak tanımladığı kişilerin özelliklerine benzemektedir. Bunlar arasında (a) çevredeki önemli olaylarla ve yararlı bilgilerle daha çok ilgilenme, (b) toplumu düzeltme çabasında artış, (c) bireysel yeteneklere karşı ilginin artması ve (d) toplumu olumsuz yönde etkilemeye çalışan kişilerle mücadele eğilimi sayılabilir (Rosen ve Salling, 1971).

Öte yandan Evans ve Alexander (1970) içten denetimlilik ile siyasal ya da toplumsal etkinlik arasında bir ilişki bulamamışlardır. Sanger ve Alker de (1972) politik ve toplumsal olaylara içten denetimlilerden çok dıştan denetimlilerin katıldıklarını gösteren bulgular elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarının tutarsız ve çelişkili görünmesine karşın, genel olarak içten denetimlilerin kendi yaşamlarına ilişkin sorumluluk yüklenmeye, rahatsız edici ve kötü koşulları değiştirme çabalarına daha hazır oldukları söylenebilir (Dönmez, 1994).

Houston (1984), denetim odağıyla siyasal yönelimler arasındaki ilişkiyi araştırdığı bir çalışmada dıştan denetimlilik açısından sağ ve sol siyasal yönelimler arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Ona göre sağ siyasal yönetime sahip olanlar daha dıştan denetimlidirler. Bu çalışmada gençlerde siyasal tutumlarla ilişkisine bakılan bir başka değişken de sosyal sorumluluktur. Aşağıda genel çizgileriyle sosyal sorumluluk ve siyasal tutumlar arasındaki ilişki tartışılmıştır.

Sosyal Sorumluluk

Robinson ve Shaver (1973) geleneksel sosyal sorumluluğu, kısaca, kişinin diğer insanlardan hiçbir çıkarı olmadığında bile onlara yardım etme davranışı olarak tanımlamışlardır.

Kuramsal temelde, sosyal sorumluluk siyasal katılımın temelini oluşturan önemli kişilik özelliklerinden biridir (Gough, McClosky ve Meehl, 1952). Berkowitz ve Lutterman'a (1968) göre, sosyal sorumluluk düzeyi yüksek kişiler toplumun geleneksel değerlerine sahip çıkıp, muhafazakar fikirleri benimsemek, topluma karşı yabancılaşmamak eğilimindedirler. Onlara göre bütün muhafazakarlar sosyal olarak sorumlu ve sosyal sorumluluğun bütün biçimleri geleneksel ve muhafazakardır. Berkowitz ve Lutterman (1968), araştırmalarıyla siyasal olarak muhafazakar kişilerin Amerikan toplumundaki hızlı değişimin statülerinde meydana getirdiği güvensizlik nedeniyle açıkça aşırı sağ siyasal yönelimi benimsediklerini gösteren bulgular elde etmişlerdir. Berkowitz ve Lutterman (1968) orta sınıftan ve işçi sınıfından Wisconsin'li yetişkinler örneklemeyle, bu sosyal sınıflardan kişilerin sosyal sorumluluk düzeylerini karşılaştırmışlardır. Sonuçlara göre, sosyal sorumluluk düzeyi kişisel sınıf özdeşleşmesine güçlü bir biçimde bağlı görünmektedir. Orta sınıfa mensup kişilerin sosyal sorumluluk düzeyleri işçi sınıfından olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Toplumsal etmenlerle sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal sorumluluk düzeyi gençlerde, eğitim düzeyi yüksek olanlarda ve kadınlarda daha yüksektir. Her iki sınıfta da (orta ve işçi) sorumluluk düzeyi yüksek olanların dinsel kuruluşlara ve çeşitli yardım kuruluşlarına daha fazla yardım ettikleri ve sosyal etkinliklere daha fazla katıldıkları gözlenmiştir. Yine her iki sınıfta da sorumluluk düzeyi yüksek olanlar siyasetle daha fazla ilgilenmektedirler. Orta sınıftan olanlar, işçi sınıfından olanlarla karşılaştırıldığında siyasal bir parti için daha fazla çalışmak, aday olmak ve siyasal bir organizasyona daha fazla bağışta bulunmak eğilimindedirler. İşçi sınıfından kişiler, orta sınıftan olanlarla karşılaştırıldığında işsizlik, eğitim, iskan ve sosyal güvenlik alanlarında devletin daha çok şey yapması gerektiğine inanmaktadırlar. Orta sınıfta sorumluluk düzeyi yüksek kişiler genellikle sağ bir partiye oy verirken, işçi sınıfındakiler sol bir partiye oy vermek eğilimindedirler (Berkowitz ve Lutterman, 1968). İzleyen alt bölümde bu çalışmanın diğer bir değişkeni olan makyavelianizmle siyasal tutumlar arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur

Makyavelianizm

Makyavelianizm kısaca kişinin davranışlarının içeriği konusunda insanları aldatması, amaçlarını gerçekleştirmek için var olan koşulları değiştirmeye çalışması ve bu doğrultuda insanları kullanması biçiminde tanımlanabilir (Pinto ve Kanekar, 1990). 1532'de "The Prince"i yazdığından beri Machiavelli'nin adı kişilerarası ilişkilerde aldatıcılıkla, hilekarlıkla ve fırsatçılıkla anılmaya başlamıştır (Christie ve Geis, 1970; Gutterman, 1970). Christie ve Geis (1970), yüksek düzeyde makyavelian bireylerin dört özellik bakımından düşük düzeyde makyavelian bireylerden ayrıldığını belirtmektedirler. Bunlar; 1) Kişiler arası etkileşimlerden daha az etkilenme, 2) geleneksel ahlaki kuralları daha az önemseme, 3) genel ruh yapısının daha hassas olması, 4) ideolojik bağlılıklarının daha az olması.

Martinez'e (1987) göre de yüksek düzeyde makyavelian kişiler için önemli olan amaçlarına ulaşmaktır, araç önemli değildir. Her türlü araç kullanılabilir. Yüksek düzeyde makyavelian kişilerin geleneklerin önemli olduğu toplumların üyeleri olmaları olasılığı çok düşüktür. Çünkü bu kişiler yapılandırılmamış durumlarda amaçlarını çok daha etkili olarak gerçekleştirebilirler (Robinson ve Shaver, 1973).

Sağ ve sol siyasal yönelimlerle makyavelianizm arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Wrightsman, Radloff, Horton ve Mecherikoff (1961), 1960 A.B.D. başkanlık seçiminden önce altı kolejde Mach IV'ü de içine alan bir ölçek bataryası uygulamışlar, Nixon veya Kennedy'yi destekleyenlerin Mach IV puanları arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, denetim odağı, sosyal sorumluluk ve makyavelianizm bakımından aralarında farklılıkların bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

a) Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip gençler arasında belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük bakımından fark var mıdır?

b) Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip olanlar arasında denetim odağı bakımından fark var mıdır?

c) Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumları olanlar arasında sosyal sorumluluk bakımından fark var mıdır?

d) Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip araştırma grupları arasında makyavelianizm bakımından fark var mıdır?

e) Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip araştırma grupları arasında kendine saygı bakımından fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Grupları

Araştırma 50'si aşırı sağ, 50'si merkez ve 50'si de aşırı sol siyasal tutumlara sahip toplam 150 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Deneklerin yaş uzanımı her siyasal yönelimde 17-25 arasındadır. Ankara, Hacettepe ve Gazi Üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören aşırı sol ve aşırı sağ siyasal tutumlara sahip öğrencilerin oluşturduğu siyasal grupların her birinde 16 kız, 34 erkek denek bulunmaktadır. Merkez siyasal tutuma sahip öğrencilerin ise 15'i kız, 35'i erkektir.

Araştırma Deseni

Üç grup denekten elde edilen verilerin karşılaştırılmasında tek değişkenli seçkisiz gruplar deseni kullanılmıştır. Bu desene göre araştırmada bağımsız değişken siyasal tutum (aşırı sağ, merkez ve aşırı sol), bağımlı değişkenler ise belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, denetim odağı algısı, sosyal sorumluluk ve makyavelianizmdir.

Kullanılan Ölçme Araçları

Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeği

Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğün ölçümünde, Martin ve Westie (1959) tarafından geliştirilen Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeği kullanılmıştır. Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük kavramı otoriteriyenlik sendromu çalışmaları sırasında Frankel - Brunswik tarafından ortaya atılmıştır. Belirsiz durumları tehdit kaynağı olarak algılama eğilimi biçiminde tanımlanabilir (Budner, 1962). Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeğinin Türkiye’de güvenilirlik çalışması 30 üniversite öğrencisi üzerinde araştırmacı tarafından yapılmıştır. Güvenirlik katsayısının hesaplanmasında test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla ölçek deneklere bir ay arayla iki defa uygulanmış ve iki uygulamadan alınan puanlar arasında .61’lik bir korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayı 0.05 düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ise ölçüt grupları tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğün tanımı yapılmış ve öğrencilerden en yüksek ve en düşük düzeyde belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğe sahip akranlarını belirtmeleri istenmiştir. Daha sonra belirsizliğe karşı hoşgörüsü düşük ve yüksek öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Ortalamalar arası farkın anlamlılığını test etmek için t-testi uygulanmıştır. Belirsizliğe karşı hoşgörüsü yüksek grubun ortalaması ($x=22.23$) ile belirsizliğe karşı hoşgörüsü grubun ortalaması ($x=15.20$) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=2.59$, $p<.05$). Böylece ölçeğin Türkiye’de de geçerli sonuçlar verebileceği düşünülmüştür. İzleyen alt başlık altında Kendine Saygı Ölçeği tanıtılmıştır.

Kendine Saygı Ölçeği

Kendine saygının ölçümünde Kendine Saygı Ölçeği kullanılmıştır. Coopersmith (1967) kendine saygı duygusunu “ bireyin kendisini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli biri olarak algılama derecesi “ olarak tanımlamıştır.

Bu ölçeğin Türkiye’de yapılan güvenilirlik çalışmasında, Güçray 634 deneklik bir örnekleme üzerinde çalışmış ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı .70, K.R.21 güvenilirlik katsayısını da .83 olarak bulmuştur. Geçerlik çalışmalarında ise Güçray, ölçeği Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile birlikte

uygulamış ve iki ölçek arasındaki korelasyonu .72 olarak saptamıştır (Akt. Washington, 1989). Çalışmada kullanılan üçüncü ölçek olan Denetim Odağı Ölçeğinin nitelikleri üzerinde aşağıda kısaca durulmuştur.

Denetim Odağı Ölçeği

Kendilerini etkileyen olayların daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancını taşıyan kişiler içten denetimli, kendilerine olanların daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancını taşıyanlar da dıştan denetimlidirler (Dönmez, 1994). Denetim odağı algısının ölçümünde Rotter’in Denetim Odağı Ölçeği kullanılmıştır.

Ölçeğin Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Dağ üniversite öğrencilerinden oluşan biri 99 diğeri 532 iki ayrı örnekleme üzerinde çalışmış, ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısını.83 ($n=99$), KR güvenilirlik katsayısını.68, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını.71 ($n=532$) olarak bulmuştur. Geçerlik ile ilgili olarak Denetim Odağı Ölçeği ile Rosenbaum Öğrenilmiş Güçsüzlük Ölçeği arasında -.29’luk; Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) arasında ise .21’lik bir korelasyon hesaplanmıştır. Bu çalışmada kullanılan dördüncü ölçek Sosyal Sorumluluk Ölçeğidir. Bu ölçek de aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

Sosyal Sorumluluk Ölçeği

Sosyal sorumluluğun ölçümünde Sosyal Sorumluluk Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek Berkowitz ve Lutterman (1968) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek bir kişinin diğer insanlardan hiçbir çıkarı olmadığına bile onlara yardım etme yönelimini yani geleneksel sosyal sorumluluğu ölçmeyi amaçlamaktadır (Robinson ve Shaver, 1973).

Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin Türkiye’de güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından 30 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Güvenirlik katsayısının hesaplanmasında test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla ölçek deneklere bir ay arayla iki defa uygulanmıştır. Aynı deneklerin birinci ve ikinci uygulamadan aldıkları puan dağılımları arasında .55’lik bir korelasyon katsayısı

hesaplanmıştır. Bu 0.05 düzeyinde anlamlı bir korelasyondur. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ise ölçüt grupları tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme sosyal sorumluluğun bir tanımı yapılmış ve öğrencilerden en az ve en çok sosyal sorumluluğa sahip sınıf arkadaşlarını belirlemeleri istenmiştir. Daha sonra en az ve en çok sosyal sorumluluğa sahip olduğu belirlenen öğrencilerden oluşan bu iki gruba ölçek uygulanmıştır. Uygulama sonucu elde edilen grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için t-testi tekniği kullanılmıştır. Düşük sosyal sorumluluğa sahip bireylerin ortalaması ($x=25.17$) ile yüksek sosyal sorumluluğa sahip bireylerin ortalaması ($x=27.92$) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=2.05$, $p<.05$). Bu sonuçlara dayanılarak ölçeğin Türkiye’de geçerli sonuçlar verebileceği düşünülmüştür. Çalışmada kullanılan son ölçek olan Makyavelianizm Ölçeğinin nitelikleri üzerinde aşağıda durulmuştur.

Makyavelianizm Ölçeği

Christie ve arkadaşları (1969) tarafından geliştirilen makyavelianizm ölçeği kişinin diğer insanlarla ilişkilerindeki genel stratejisini özellikle de kişiler arası durumlarda diğer insanları etkileme derecesini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada kullanılan Makyaelianizm Ölçeği (Mach IV ölçeği) yirmi maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 40’la 160 arasında değişmektedir. Bu çalışmada kullanılan makyavelianizm ölçeğinin Türkiye’deki güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından 30 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bu amaçla ölçek bir ay arayla iki kez uygulanmış ve test tekrar test güvenilirliği .72 olarak bulunmuştur. Bu korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ölçüt grupları tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme makyavelianizm anlatılarak düşük ve yüksek makyavelianizm

özelliğine sahip akranlarını belirtmeleri istenmiştir. Daha sonra düşük ve yüksek makyavelianizm özelliklerine sahip bireylerden oluşan iki gruba ölçek uygulanmış ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t-testi kullanılmıştır. Düşük ve yüksek makyavelianizme sahip bireylerin ortalamaları (sırasıyla 83.59 ve 91.39) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t= 2.64$, $p<.05$). Böylece ölçeğin Türkiye’de de geçerli olabileceği düşünülmüştür.

İşlem

Ölçekler aşırı sağ ve aşırı sol siyasi tutuma sahip üniversite öğrencilerine üyesi oldukları partilerin gençlik kolları toplantılarında uygulanmıştır. Merkez siyasi tutuma sahip üniversite öğrencilerini belirlemek için ölçek formları 100 öğrenciye uygulanmıştır. Bu amaçla öğrencilere düzenli olarak (haftada üç ya da dört defa) hangi gazeteleri okudukları sorulmuştur. Bu gazetelerden aşırı sol (Emek, Aydınlık) ve aşırı sağ (Hürgün, Türkeli) siyasi partilerin yayın organı durumunda olmayanları (Hürriyet, Milliyet, Sabah vb.) okuyan 50 öğrencinin merkez siyasi tutuma sahip olduğu kabul edilmiştir. Hürriyet, Milliyet, Sabah gibi gazetelerle birlikte Emek ve Aydınlık gibi aşırı sol siyasi tutumu; Hürgün ve Türkeli gibi aşırı sağ siyasi tutumu temsil eden gazeteleri de işaretleyen öğrenciler merkez siyasi tutuma sahip olarak kabul edilmemiş; sırasıyla, aşırı sağ ve aşırı sol siyasi örneklemelere dahil edilmişlerdir.

BULGULAR

Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasi tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, kendine saygı, denetim odağı algısı, sosyal sorumluluk ve makyavelianizm değişkenlerine ilişkin ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge 1’de verilmiştir .

Tablo 1. Aşırı Sağ, Merkez ve Aşırı Sol Siyasi Tutumlara Sahip Öğrencilerin Makyavelianizm, Denetim Odağı, Kendine Saygı Duygusu, Sosyal Sorumluluk ve Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Kaymaları

		Aşırı Sağ	Merkez	Aşırı Sol
Makyavelianizm	X	88.66	84.53	83.84
	S	10.16	11.69	9.50
Denetim Odağı	X	9.92	9.64	8.02
	S	2.67	4.03	3.84
Kendine Saygı	X	17.12	17.89	16.20
	S	3.87	4.53	4.54
Sosyal Sorumluluk	X	25.92	26.13	24.54
	S	2.45	3.03	2.64
Belirsizliğe Karşı	X	26.34	20.57	22.18
Hoşgörüsüzlük	S	6.06	4.58	4.88

Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin makyavelianizm, denetim odağı, sosyal sorumluluk ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük bakımlarından karşılaştırılmasında tek değişkenli seçkisiz gruplar deseni kullanılmıştır.

Bu üç grubun makyavelianizm ölçeğinden aldıkları puanlara uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre makyavelianizm temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F(2,144) = 3.08$; $OKH = 109.48$; $p < .05$).

Duncan testi bu etkinin aşırı sol deneklerin makyavelianizm puanları ortalaması ile aşırı sağ deneklerin ortalamaları arasındaki farktan kaynaklandığını göstermiştir (Ortalamalar sırasıyla 83.84 ve 88.66, $q = 4.64$; $p < .05$). Ancak Duncan testi aşırı siyasal tutumlara sahip (aşırı sağ-aşırı sol) öğrencilerle merkez siyasal tutumlara sahip olanlar arasında makyavelianizm açısından anlamlı farklılıkların bulunmadığını ortaya koymuştur.

Denetim odağı puanlarına uygulanan varyans analiz sonuçları denetim odağı temel etkisinin de anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(2,144) = 4.14$ $OKH = 12.64$; $p < .05$).

Duncan testi bu etkinin merkez siyasal tutumlara sahip deneklerin denetim odağı puanları

ortalaması ile aşırı sol deneklerin ortalamaları arasındaki farktan kaynaklandığını ortaya koymuştur (Ortalamalar sırasıyla 9.64; 8.02, $q = 1.47$; $p < .05$). Öte yandan aşırı sağ siyasal tutumlara sahip grubun ortalaması ile, aşırı sol grup arasındaki fark da anlamlı bulunmuştur (Ortalamalar sırasıyla 9.92 , 8.02, $q = 1.55$; $p < .05$). Aşırı sağla merkez grup arasında ise denetim odağı bakımından anlamlı bir fark görülmemiştir.

Kendine saygı puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları kendine saygı temel etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu sonuca göre, aşırı sağ, aşırı sol ve merkez siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencileri arasında kendine saygı bakımından anlamlı bir fark yoktur.

Sosyal sorumluluk puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları sosyal sorumluluk temel etkisinin de anlamlı olduğunu göstermektedir. ($F(2-144) = 4.91$; $OKH = 7.47$; $p < .05$). Duncan testi aşırı sol grubun sosyal sorumluluk puanları ortalamasının hem merkez ve hem de aşırı sağ grubunkinden anlamlı olarak daha düşük olduğunu ortaya koymuştur (Ortalamalar sırası ile 24.54, 26.13, $q = 1.23$ ve 24.54, 25.92, $q = 1.16$; $p < .05$). Ancak Duncan testi aşırı sağ siyasal tutuma sahip üniversite öğrencileriyle, merkez siyasi tutuma

sahip üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermektedir.

Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlükle ilgili varyans analizi sonuçlarına göre belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük temel etkisi anlamlıdır ($F(2-144) = 15.88$; $OKH= 2729$; $p<.05$).

Duncan testi aşırı sağ - merkez (ortalamalar sırasıyla 26.34, 20.57, $q=2.22$; $p<.05$) ve aşırı sol- aşırı sağ farklılıklarının anlamlı olduğunu göstermiştir (Ortalamalar sırasıyla 22.18, 26.34, $q =2.10$; $p<.05$). Ancak merkez siyaset tutumlarına sahip üniversite öğrencileriyle, aşırı sol grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyaset tutumlarına sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, kendine saygı, denetim odağı, sosyal sorumluluk ve makyavelianizm bakımlarından farklılaşıp farklılaşmadıklarına bakılmıştır.

Aşırı sağ ve aşırı sol siyaset tutumlarına sahip üniversite öğrencileri arasında makyavelianizm açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Aşırı sağ grup aşırı soldan daha makyavelianidir. Bu bulgu Wriggsman, Radloff, Horton ve Mecherikoff'un (1961) bulguları ile uyumlanmaktadır. Onlar sağ ve sol siyaset yönelime sahip öğrenciler arasında Makyavelianizm bakımından anlamlı bir fark bulunamamışlardır. Bu durum Türk ve batı toplumlarının geleneksel yapılarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Hatırlanacağı gibi pek çok araştırma, siyaset tutumlarla denetim odağı arasında bir ilişki olup olmadığıyla ilgilenmiştir. Bu araştırmada denetim odağı puanları yönünden aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyaset tutumları olanlar arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Aşırı sağ siyaset yönelime sahip öğrenciler aşırı sola göre daha dıştan denetimli görünmektedirler. Aynı şekilde, merkez siyaset tutumlarına sahip öğrenciler de aşırı sola göre daha dıştan denetimlidirler. Aşırı sağ ve merkez siyaset yönelimler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Literatürde aşırı sağ siyaset yönelime sahip bireyler düşmanca eğilimleri olan, katı ve zorlayıcı kişiler olarak betimlenmektedir. Diğer insanlar hakkında daha katı algılama ve yargılarda bulunmak eğilimindedirler. Kendilerinden farklı görüş ve dinsel tutumlara sahip olanlara karşı düşmanca eğilimleri vardır. Kısaca aşırı sağ siyaset yönelime sahip kişilerde güven gereksinimi, düzen ve hiyerarşik otorite arzusu ve çok dar bir topluluk anlayışı hakimdir, kendi hayatları üzerinde fazla denetimleri yoktur. Bu nedenle diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha dıştan denetimli olmaları beklenen bir durumdur. McClosky'ye (1958) göre de aşırı sol siyaset yönelime sahip bireyler tam tersi bir kişilik özelliğine sahiptirler. McClosky solcuları sağcı ve merkez siyaset yönelime sahip olanlardan daha zeki, yaratıcı, duygusal bakımdan kararlı ve ahlaksal gelişimleri daha yüksek, kısaca yaşamları üzerinde kontrolleri olan insanlar olarak tanımlamıştır (Akt. Milburn, 1991). Dolayısıyla aşırı sol grubun daha içten denetimli olması beklenir ve sonuçlar da bunu göstermektedir.

Aşırı sağ, merkez ve aşırı sol siyaset tutumlarına sahip üniversite öğrencilerinin Kendine Saygı Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir. Bu bulgu Milbrath ve Klein (1962) ve Houston'un (1984) bulgularıyla tutarlıdır. Bu araştırmacılar kendine saygı duygusu ile siyaset tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamışlardır.

Bulgulara göre, aşırı sağ siyaset tutumlarına sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri aşırı sol ve merkez siyaset yönelime sahip olanlardan daha yüksektir. Bu bulgu diğer araştırmacıların bulgularıyla tutarlıdır (Sidanius, 1978; Kohn, 1974; Eysenck ve Coulter, 1972). Kohn (1974) ve Eysenck ve Coulter (1972) aşırı sağ siyaset yönelime sahip bireylerin aşırı sola göre belirsizliğe karşı daha hoşgörüsüz olduklarını belirtmişlerdir. Belirsizliğe karşı hoşgörüsüz kişiler katı, dindar, yeniliklere kapalı, karmaşık, çözümü zor, alışılmışın dışındaki durumları tehdit kaynağı olarak algılayan, kendilerinden farklı insanlara karşı önyargılı kişilerdir (Budner, 1962; Martin ve Westie, 1959 ve Sidanius, 1978). Bu belirlemeler aşırı sağ siyaset yönelime sahip bireylere daha çok uymaktadır. Dolayısıyla aşırı sağ siyaset tutumları olan bireylerin belirsizliğe karşı daha hoşgörüsüz olmaları beklenir. Nitekim bulgular

da bunu göstermektedir. Ayrıca aşırı sağ ve merkez siyasal yönelimler arasında da belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre aşırı sağ siyasal tutumlara sahip öğrenciler belirsizliğe karşı merkezdekilerden de daha hoşgörüsüzdürler. Bu bulgu da Sidanius'un bulgularıyla (1978) tutarlıdır.

Bulgulara göre, aşırı sağ ve merkez siyasal yönelimlere sahip bireylerin sosyal sorumluluk düzeyleri aşırı sola göre daha yüksektir. Ancak aşırı sağ ve merkez arasında bu özellik bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Gough, McClosky ve Meehl (1952) ve Berkowitz ve Lutterman'a (1968) göre sosyal sorumluluk duyguları yüksek kişiler, toplumun geleneksel değerlerine sahip çıkan, adalet duyguları güçlü, muhafazakar fikirleri benimseyen ve toplumda meydana gelen yapısal değişimlere ayak uyduramadıklarından topluma yabancılaşmış kişilerdir. Bu yönleriyle yüksek sosyal sorumluluğa sahip kişilerin aşırı sağ siyasal yönelimi benimsemeleri beklenir. Nitekim Berkowitz ve Lutterman (1968) da geleneksel değerlere sıkı sıkıya bağlı olan bu kişilerin toplumdaki hızlı değişimlerle başa çıkamadıkları için aşırı sağ siyasal yönelimi benimsediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırma da bunu göstermektedir.

Genel olarak alınırsa, bu araştırmanın bulguları ele alınan psikolojik değişkenler (denetim odağı, makyavelianizm, sosyal sorumluluk ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük) açısından aşırı sağ, merkez ve aşırı sol gruplar arasında farklılıkların bulunduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswick, E., Levinson, D., & Sanford, R.M. (1950). **The Authoritarian Personality**. New York: Harper & Brothers .
- Alkan, T. (1979). **Siyasal Toplumsallaşma**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Berkowitz, L., Lutterman, K. (1968). The Traditional Socially Responsible Personality. **Public Opinion Quarterly**. **32**, 169-185.
- Blanchard, E. B., Scarboro, E. (1972). Locus of Control, Political Attitudes and Voting Behavior in a College Age Population. **Psychological Reports**. **30**, 529-530 .

- Block, J., Block, J. (1951). An Investigation of the Relationship Between Intolerance of Ambiguity and Ethnocentrism. **Journal of Personality**. **19**, 303-313.
- Braithwaite, V. (1994). Beyond Rokeach's Equality-Freedom Model: Two- Dimensional Values in a One-Dimensional World. **Journal of Social Issues**. **4**(50), 67-94.
- Braungart, R. G. (1984). Historical Generations and Generation Units : A Global Pattern of Youth Movements. **Journal of Political and Military Sociology**. **12**, 113-135.
- Braungart, R. G. (1986) Moderate - Extreme and Left - Right Source of Youth Politics: A Typology. **Journal of Political and Military Sociology**. **14**(2), 199-213 .
- Budner, S. (1962). Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. **Journal of Personality**. **30**, 29-50 .
- Christie, R. (1970). **Studies in Machiavellianism**. New York and London: Academic Press.
- Conover, P. J. (1988) . Feminism and the Gender Gap. **Journal of Politics**. **46**, 760-785.
- Cook, E.A., Wilcox, C. (1991). Feminism and the Gender Gap: A Second Book. **Journal of Politics**. **53**, 1111- 1122 .
- Dağ, I. (1991). Rotter 'in İç - Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RIDKOÖ) Üniversite Öğrencileri için Güvenirliği ve Geçirliği. **Psikoloji Dergisi**. **7**(26), 10-16.
- De Martini, J. R. (1985). Social Movement Participation; Political Socialization, Generational Consciousness and Lasting Effects. **Youth and Society**. **15**, 195-223.
- Dekker, P., Ester, P. (1988). Social and Political Attitudes of Dutch Youth: Young Rebels, Trend Setters or Law-Abiding Citizens? **Netherlands Journal of Sociology**. **24**(1), 32-49
- Delucchi, M. (1993). Collegiate Residential Experiences and Political Orientation. **College Student Journal**. **27**(1), Mar, 32-40.
- Dönmez, A. (1985). Denetim Odağı, Kendine Saygı ve Üç Değişken : Çevre Büyüklüğü , Yaş , Aile Ortamı. **Eğitim ve Bilim Dergisi**. **10**(55), 5-55.

- Dönmez, A. (1994). **Eğer Hitler İsteseydi** (Sosyal Psikoloji Yazıları). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Eysenck, H. (1956). The Psychology of Politics: A Reply. **Psychological Bulletin**. **53**(2), 177-182.
- Eysenck, H. (1956). The Psychology of Politics and The Personality Similarities Between Fascists and Communists. **Psychological Bulletin**. **53**(6), 431-438.
- Fite, D., Genest, M., Wilcox, C. (1991). Gender Differences in Foreign Policy Attitudes: A Longitudinal Analysis. **American Political Quarterly**. **18**, 492-512.
- Gaffie, B., Marchand, J.M. (1997). Effect of Political Position on Group Perception. **European Journal of Social Psychology**. **27**, 177-187.
- Guterman, S. (1970). **The Machiavellians. A Social Psychological Study of Moral Character and Organizational Milieu**. University of Nebraska Press.
- Gough, H.G., Mc Closky, H., Meehl, P.E. (1952). A Personality Scale for Social Responsibility. **Journal of Abnormal and Social Psychology**. **47**, 73-80.
- Hastings, B. (1995). Sociopolitical Awareness among Midwestern College Students. **College Student Journal**. **29**(2), June 177 -185.
- Harris, D. B. (1957). A Scale for Measuring Attitudes of Social Responsibility in Children. **Journal of Abnormal and Social Psychology**. **55**, 322-326.
- Himmelweit, H.T. (1983). Political Socialization. **International Social Science Journal**. **86**, 237-256.
- Houston, L.N. (1984). Self-Esteem, Locus of Control and Conservatism. **Psychological Reports**. **55**, 851-854.
- Inglehart, R. (1985). New Perspectives on Value Change. **Comparative Political Studies**. **17**, 487-493.
- Jelen, T. G., Thomas, S., Wilcox, C. (1994). The Gender Gap in Comparative Perspective. **Gendes**. Differences in Abstract Ideology and Concrete Issues in Western Europe. **European Journal of Political Research**. **25**(2), Feb, 171-186.
- Koch, N. (1994). Changing Times? The Effect of The New York Times on College Students. **Political Information and Behavior**. **31**(1), Jan, 29-38.
- Krech, D., Crutchfield, S.R. (1967). **Sosyal Psikoloji**. Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Kyoiku, S. K. (1985). The Relationships Between Intolerance of Ambiguity and Political Interest and Political Attitudes. **Japanese Journal of Psychology**. **60**(3), Aug, 133-140.
- Lewin, A.Y., Stephens, C.U. (1994). CEO Attitudes as Determinants of Organization Design: An Integrated Model. **Organization Studies**. **15**(2), 183-212.
- Longford, T. (1991). Left/Right Orientation and Political Attitudes: A Reappraisal and Class Comparison. **Canadian Journal of Political Science**. **24**(3), 475-498.
- Martinez, D.C. (1987). On The Morality of Machiavellian Deceivers. **Psychology: A Quarterly Journal of Human Behavior**. **24**(4), 47-56.
- Milburn, M.A. (1991). **Persuasion and Politics. The Social Psychology of Public Opinion**. California: Brooks/Cole Publishing Company Pacific Grove.
- Ozankaya, Ö. (1966). **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1978). **Türk devrimi ve Yüksek Öğretim Gençliği**. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Pandey, J., Sinha, Y., Prakash, A., Tripathi, R. C. (1982). Right - Left Political Ideologies and Attribution of the Causes of Poverty. **European Journal of Social Psychology**. **12**, 327-331.
- Parish, T. S., Nunn, G. D. (1988). The Importance of the Family in Forming Life Values and Personal Values. **The Journal of psychology**. **122**(5), 519-521.
- Pinto, A.J., Kanekar, S. (1990). Social Perception as a Function of Machiavellianism. **The Journal of Social Psychology**. **130**(6), 755-762.

- Pratto, E., Stallworth, L.M. (1997). The Gender Gap: Differences in Political Attitudes and Social Dominance Orientation. **British Journal of Social Psychology**, **36**, 35-54.
- Ray, J.J. (1983). Defective Validity of The Machiavellianism Scale **The Journal of Social Psychology**, **130**, (6), 755-762.
- Radomisli, M . (1977). **Saldırganlık, Bencilik, Özgecilik: Bazı Yeni Görüşler**. Ankara: XII. Ulusal Psi. ve Nöro . Bil. Kong . Bil . Çal .
- Robinson, J.P., Shover, P.R. (1973). **Measures of Social Psychological Attitudes**. Survey Research Center. Institute for Social Research Revised Edition .
- Rosen, B., Salling, R. (1971). Political Participation as a Function of Internal-External Locus of Control. **Psychological Reports** . **29**, 880-882.
- Rosseel, E. (1993). Varieties of Political Radicalism. **Political and the Individual**. **3**(2), 25-44.
- Searing, D. D., Schwartz , J. J., Lind , A . E .(1973). The Structuring Principle: Political Socialization and Belief Systems. **American Political Science Review**. **67**, 415- 433.
- Shapiro, R. Y., Manajon H. (1986). Gender Differences and Policy Preferences: A Summary of Trends from The 1960s to the 1980s. **Public Opinion Quarterly**. **50**, 42- 61.
- Sidanius, J. (1978). Intolerance of Ambiguity and Socio-Political Ideology: A Multidimensional Analysis. **European Journal of Social Psychology**, **8**, 215-235.
- Steininger , M., Eisenberg , E . (1976). On Different Relationships Between Dogmatism and Machiavellianism Among Male and Female College Students. **Psychological Reports**. **38**,779-782.
- Suedfeld, P., Bluck, S., Loewen, L., Elkins, D.J. (1994). Sociopolitical Values and Integrative Complexity of Members of Student Political Groups. **Canadian Journal of Behavioural Science**. **26** (1), Jan, 121-141.
- Thomas, L.E. (1971). Family Correlates of Student Political Activism. **Developmental Psychology**. **4**(2), 206-214.
- Voermen, G., Lucardie, P. (1992). The Extreme Right in The Netherlands **European Journal of Political Research**. **22**,35-54.
- Washington, G. (1989). **10-12 Yaş Grubu Korunmaya Muhtaç Yuva Çocuklarında Denetim Odağı Algısı ve Kendine Saygı Duygusu** . Yüksek Lisans Tezi : Ankara : A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Westle, B., Niedermayer, O. (1992). Contemporary Right Wing Extremism in West Germany. **European Journal of Political Research**. **22**,83-100.
- Wilcox, C. (1991a). The Causes and Consequences of Feminist Consciousness in Western. **Europe Comparative Political Studies**. **23**, 519-545.
- Wilcox, C. (1991b). Support for Gender Equality in West Europe : A longitudinal Analysis. **European Journal of Political Research**. **20**, 127-147.